

ombudsman
veřejný ochránce práv

Realizace práva lidí s postižením na rovný přístup v rozhodování českých soudů (2015 – 2019)

analytický materiál pro právníky a právničky

shrnutí soudních rozhodnutí

pro účely webináře KVOP (17. 6. 2020)

Obsah

Shrnutí	3
Přístupnost (čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	4
Práce a zaměstnání (čl. 27 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	5
1.1 Přístup k zaměstnání	5
1.2 Obtěžování v zaměstnání	6
1.3 Ukončení zaměstnání	8
Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením).....	10
Vzdělávání (čl. 24 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	12
Zdraví (čl. 25 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením).....	14

Shrnutí

V letech 2015 – 2019 rozhodovaly české soudy o **19 případech diskriminace** z důvodu zdravotního postižení. Ve všech případech šlo o žaloby podané v občanském soudním řízení.

Přitom hned ve **14 případech z nich poskytl ochránce lidem s postižením metodickou pomoc** – posoudil věc podle platného práva a doporučil další právní kroky.

Antidiskriminační žaloby byly podány v následujících oblastech pokrytých Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“):

- 1 v oblasti přístupnosti
- 6 v oblasti práce a zaměstnání
- 3 v oblasti nezávislého způsobu života a zapojení do společnosti
- 6 v oblasti vzdělávání a
- 3 v oblasti zdraví.

Lidé s postižením se u soudu nejčastěji dožadovali **omluvy** (7) a **upuštění od diskriminace** (4). V pracovněprávních sporech se dále dožadovali vyslovení neplatnosti výpovědi a náhrady mzdy (4). Konstatování diskriminace chtěli ve třech případech. V jednom případě požadovali náhradu škody. **Náhradu nemajetkové újmy v penězích** za diskriminaci žádali v celkově **14 případech**.

Soudy vyhověly antidiskriminační žalobě v plném rozsahu **pouze v jednom případě**, částečně vyhověly žalobcům v **2 případech**. Žalobu zamítly v **6 případech**.

Soudního smíru či mimosoudní dohody se podařilo dosáhnout v 6 případech. Třináct řízení je pravomocně ukončených, ve 4 případech soudní řízení **stále pokračují**.

V přístupu soudů lze spatřovat hned několik **pozitivních aspektů**. Soudy například uznaly, že onemocnění virem HIV (byť v asymptomatické fázi) může představovat zdravotní postižení ve smyslu Úmluvy. Zastaly se muže, jemuž obec odmítla přidělit byt s ohledem na jeho zdravotní postižení, a chlapce s poruchou autistického spektra, jehož spádová škola odmítla vzdělávat. Uvedly, že je možné zkoumat výběr tzv. nadbytečného zaměstnance, pokud je namítána diskriminace z důvodu postižení. Právo podat antidiskriminační žalobu přiznaly i rodičům zesnulé dívky se zdravotním postižením.

Obecný komentář Výboru OSN k čl. 5 (Zákaz diskriminace) je v českém jazyce dostupný [zde](#).

Přístupnost (čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Celá Úmluva je založená na zásadě přístupnosti. Státy mají povinnost přijmout příslušná opatření k zajištění přístupu osob s postižením, na rovnoprávném základě s ostatními, k hmotným životním podmínkám, dopravě, informacím a komunikaci, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů, a k dalším zařízením a službám dostupným nebo poskytovaným veřejnosti, a to v městských i venkovských oblastech.

Obecný komentář Výboru OSN k čl. 9 (Přístupnost) je v úředních jazycích OSN dostupný [zde](#).

Titulky v televizním zpravodajství

(doporučení ochránce ze dne 27. května 2016 sp. zn. 44/2015/DIS, dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/4532>, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 9. 5. 2019, č. j. 16 C 40/2018-112)

Na ochránce se obrátila nezisková organizace, která sdružuje nevidomé a slabozraké osoby, s podnětem, že veřejnoprávní televize pro překlad cizojazyčných vstupů ve zpravodajské relaci „Události“ používá pouze titulky, a nikoli čtený překlad. To znepřístupňuje obsah sdělení nevidomým, osobám s jiným zrakovým postižením nebo osobám s poruchami čtení. Televize svou praxi zavedla v roce 2011. Odůvodnila ji následujícími čtyřmi cíli: (1) dramaturgický zájem, kterým je snaha o poskytnutí co nejautentičtějšího zážitku ve zpravodajství, (2) předejití vzniku pochybností o přesnosti překladů, (3) nechat v pořadu Události zaznít cizí jazyky v originále, což má přispět k zlepšení jazykové vybavenosti, (4) odlišení se od zpravodajských pořadů vysílaných na ČT24. Ochránce jako legitimní shledal první tři uvedené cíle. Při testování přiměřenosti a nezbytnosti zvoleného prostředku (cizojazyčné vstupy s titulky místo dabingu) dospěl k závěru, že existují pochybnosti o jeho nezbytnosti. Podle ochránce se proto jednalo o nepřímou diskriminaci osob se zrakovým postižením (§ 3 odst. 1 antidiskriminačního zákona), které zdánlivě neutrální praxe televize bez legitimního ospravedlnění znevýhodňuje. Ochránce proto doporučil televizi, aby v zájmu zajištění přístupnosti vysílání podle čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením upustila od titulkování cizojazyčných promluv.

Protože televize nezjedнала nápravu, ochránce případ předal Pro bono alianci, která zprostředkovala právní zastoupení advokátem. S jeho pomocí podal v roce 2018 zástupce dotčené neziskové organizace antidiskriminační žalobu. Domáhal se upuštění od diskriminace a omluvy. V průběhu soudního řízení nakonec bylo dosaženo dohody. Televize přislíbila: (1) zlepšit tzv. audiopopisy, (2) opatřit cizojazyčné promluvy v pořadu „Události“ českým dabingem v archivu ČT do hodiny od odvysílání pořadu, (3) zařazovat do vysílání pořad „Zprávy ve 23“ s přemluvením cizojazyčné promluvy do češtiny. Přislíbila také pilotáž uvedených opatření. Antidiskriminační žaloba byla proto vzata zpět. Soud řízení zastavil.

Práce a zaměstnání (čl. 27 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Práce zaujímá významné místo v životě každého člověka. Vedle materiálního prospěchu může být zdrojem seberealizace a pocitu společenské užitečnosti, zároveň člověka včleňuje do sítě sociálních vztahů. Lidé s postižením mají významně ztížený přístup na trh práce, mají omezenou možnost zapojit se do pracovního procesu a tedy i do společnosti jako takové. Proto článek 27 Úmluvy zaručuje osobám se zdravotním postižením právo na práci. Toto právo realizují na rovnoprávném základě s osobami bez postižení. Právo na práci zahrnuje možnost žít se prací, kterou si osoby se zdravotním postižením svobodně zvolí nebo přijmou na trhu práce. Práci by měly vykonávat v pracovním prostředí, které je otevřené, inkluzivní a přístupné osobám se zdravotním postižením. Úmluva předpokládá, že státy zajistí, aby zaměstnavatelé nediskriminovali osoby se zdravotním postižením na trhu práce. Pracující s postižením musí mít rovné pracovní podmínky, což zahrnuje také rovnost v odměňování. Dále je důležité, že pracující s postižením mají právo na přiměřená opatření. Úmluva mimo jiné ukládá státům, aby podporovaly u osob se zdravotním postižením získávání pracovních zkušeností na otevřeném trhu práce.

1.1 Přístup k zaměstnání

Řízení o přijetí do státní služby a námitka vícenásobné diskriminace

(rozsudek Okresního soudu v Bruntále ze dne 20. 6. 2018, č. j. 11 C 7/2016-153, rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 12. 2018, č. j. 16 Co 178/2018-176)

Žalobkyně se v roce 2016 zúčastnila dvou řízení o přijetí do služebního poměru na kontaktní pracoviště krajské pobočky Úřadu práce ČR. Poprvé se jednalo o pozici „odborný referent - poradce pro zprostředkování“, kdy se umístila na šestém místě; podruhé o pozici „odborný/vrchní referent - ověřovatel dávek pomoci v hmotné nouzi“, kdy se umístila až na osmém místě. Jelikož byly na služební místo vybrány osoby výrazně mladší (ročník 1992 a 1996) bez víceleté praxe a pouze se středoškolským vzděláním (žalobkyně měla praxi a úplné vysokoškolské vzdělání), namítala diskriminaci z důvodu věku (žalobkyně byla v kategorii osob 50+) a zdravotního stavu (invalidita III. stupně viditelná díky „holé hlavě a nenošení epitézy po mastektomii“). Požadovala po žalované zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč (3885 €). Namítala, že k diskriminaci došlo, protože bodové hodnocení rozhovorů uchazečů s výběrovou komisí a výběrová kritéria byla subjektivní a nepřezkoumatelná.

Soudy uvedly, že provedení pohovoru předvídá zákon o státní službě, přičemž stejné dotazy byly dle listinných důkazů položeny všem osobám, které se ucházely o zaměstnání, a následně je výběrová komise obodovala. Soudy zhodnotily uvedený postup jako transparentní.

Vysokoškolské vzdělání a praxe nebyly nikdy uvedeny jako zvýhodňující kritérium. Ze skutečnosti, že vítězné uchazečky byly mladší než žalobkyně, nelze podle soudů vyvodit, že žalobkyně neuspěla „pravděpodobně“ z důvodu věku či zdravotního stavu. Soudy žalobu zamítly, protože žalobkyně neprokázala znevýhodňující zacházení ve smyslu § 133a občanského soudního řádu. Věcí se aktuálně zabývá Nejvyšší soud.

1.2 Obtěžování v zaměstnání

Obtěžování učitelky se zrakovým postižením

(vyjádření veřejné ochránkyně práv ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 3381/2017/VOP, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6168>, rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 2. 2019, č. j. 23 C 276/2017-492, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 2. 2020, č. j. 19 Co 889/2019-717)

Pedagožka střední školy se bránila proti diskriminaci ve formě obtěžování z důvodu zdravotního postižení. Obtěžování se měla dopouštět ředitelka školy.

Soud posuzoval hned osm různých jednání zaměstnavatele. Pokud jde o výpověď pro nadbytečnost, nepřidělování pedagogické práce, odepírání přístupu žalobkyně do systému „Bakaláři“ a nařízení mimořádné lékařské prohlídky ve velmi krátkém časovém termínu (jeden den), shledal soud v popsanych skutcích diskriminaci žalobkyně. Naopak v přidělování knihovnických prací ve sborovně, vyžadování podpisu na vytýkacím dopisu a nařízení lékařské prohlídky po zániku platnosti předchozího posouzení soud diskriminaci neshledal. Žalobkyně přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši 75 000 Kč (2914 €).

Krajský soud, který o věci rozhodoval na základě odvolání zaměstnavatele, rozsudek změnil tak, že žalobu zamítl. Pro čtyři skutky žalované, které soud prvního stupně vyhodnotil jako diskriminační, našel rozumné a legitimní zdůvodnění. Žalobkyně podala v březnu 2020 dovolání k Nejvyššímu soudu, který o věci dosud nerozhodl.

Obtěžování zaměstnance po operaci ledvinových kamenů

(zpráva veřejné ochránkyně práv ze dne 18. 5. 2015, sp. zn. 5560/2014/VOP, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3772>, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 9. 2. 2016, č. j. 20 C 349/2014-1054)

Muž (italský státní příslušník) pracoval v ČR v nadnárodní společnosti. V roce 2013 neplánovaně prodělal operaci ledvinových kamenů a měl prodělat další operaci, kterou avizoval svému zaměstnavateli. Tvrdil, že mu zaměstnavatel následně začal přidělovat více zákazníkům, než bylo běžné u jiných zaměstnanců. Operaci proto odložil. Dále měl údajně uložit zaměstnanci, aby hlásil přestávky na toaletu. jednání zaměstnavatele vyústilo k ukončení pracovního poměru výpovědí pro neuspokojivé pracovní výsledky.

Ochránkyně dospěla k závěru, že zdravotní obtíže způsobené ledvinovými kameny mohou naplnit definici chráněného důvodu zdravotního postižení (§ 5 odst. 6 antidiskriminačního

zákona), pokud jsou dlouhodobého charakteru a způsobují omezení, jež v interakci s dalšími překážkami (např. práce bez možnosti častějších přestávek) brání plnému zapojení osoby do profesního života. Zaměstnanec tak svědčil ochranný důvod zdravotního postižení od začátku jeho potíží. Ochránkyně se také zabývala tím, zda jednání zaměstnavatele bylo diskriminací ve formě obtěžování. V daném případě však nebylo možné jednoznačně konstatovat, zda k diskriminaci ve formě obtěžování došlo. Pokud by skutečně došlo k tomu, že zaměstnavatel požadoval, aby mu zaměstnanec hlásil přestávky na toaletu v situaci, kdy zaměstnavatel věděl o zdravotních problémech zaměstnance, mohlo by dojít ke snížení důstojnosti tohoto zaměstnance. Takové jednání by se dalo oprávněně považovat za obtěžování podle antidiskriminačního zákona. Poslední otázkou, kterou se ochránkyně zabývala, bylo nastavení interního mechanismu řešení diskriminace. V této otázce ochránkyně konstatovala, že pokud si zaměstnanec stěžuje na porušení zákazu diskriminace, má po projednání své stížnosti právo na odůvodněnou odpověď zaměstnavatele (§ 278 odst. 3 zákoníku práce). To se v daném případě nestalo. Zaměstnavatel neposkytl odůvodnění svých závěrů ani na žádost zaměstnance s odůvodněním, že informace jsou tajné.

Muž se proti postupu zaměstnavatele bránil soudně, a to uplatněním žaloby o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru. Soud nařídil stranám setkání s mediátorem, které nakonec vedlo ke smírnému vyřešení soudního sporu. Soud v této věci schválil smír, podle kterého zaměstnavatel měl vyplatit zaměstnanci částku ve výši 220 000 Kč (8548 €).

Případ odvozené diskriminace z důvodu zdravotního postižení v oblasti zaměstnání

(vyjádření veřejné ochránkyně práv ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. 3532/2016/VOP, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/5052>, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 27. 3. 2018, č. j. 19 C 228/2016-80)

Zaměstnavatelka (veřejná vysoká škola) ukončila pracovní poměr výpovědí se zaměstnankyní pro nesplnění pracovních povinností. Zaměstnankyně tvrdila, že před výpovědí docházelo ze strany zaměstnavatele k nepříznivému zacházení, které zaměstnankyně označila za bossing a diskriminaci. Té se měl dopouštět její přímý nadřízený (vedoucí katedry).

Podstatou celého případu bylo, že zaměstnavatelka pověřovala zaměstnankyni i pracovními úkoly i v době, kdy nepřetržitě ošetřovala člena rodiny (otce ve věku 93 let, jemuž byl přiznán příspěvek na péči ve stupni II). Zaměstnavatelka výpověď založila na tom, že se žalobkyně se dopouštěla soustavně méně závažného porušování povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci.

Bývalá ochránkyně dospěla k závěru, že se zaměstnankyně a mohla stát obětí diskriminace obtěžování, a to z důvodu zdravotního postižení osoby, o kterou pečovala (tzv. odvozená diskriminace). Postihuje-li zaměstnavatel cíleně zaměstnance výtkami za neplnění právních povinností, ačkoliv zaměstnanec povinnosti plnit nemusel z důvodu zákonné překážky na jeho straně (ošetřování člena rodiny ve smyslu § 191 zákoníku práce), může se dopustit diskriminace ve formě obtěžování (ustanovení § 4 odst. 1 antidiskriminačního zákona).

Zaměstnankyně napadla platnost výpovědi u soudu. Žádala nejen určení neplatnosti výpovědi, ale také náhradu mzdy a náhradu nemajetkové újmy v penězích. Zaměstnavatelka s bývalou zaměstnankyní uzavřela smír a zavázala se k zaplacení „finančního vyrovnání“ ve výši 120 000 Kč (4662 €).

1.3 Ukončení zaměstnání

Výpověď pro nadbytečnost skladníkovi se zdravotním postižením

(rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 7. 2. 2017, č. j. 85 C 245/2016-37, usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 8. 2017, č. j. 16 Co 67/2012-67, rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 23. 1. 2018, č. j. 85 C 245/2016-98, usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 6. 2018, č. j. 16 Co 65/2018-116, rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 4. 2019, č. j. 85 C 245/2016-190)

Žalobce pracoval u žalované společnosti na pozici skladníka. V roce 2016 přijala žalovaná organizační opatření, v jejímž důsledku propustila 11 zaměstnanců včetně žalobce. Ten tvrdil, že byl vybrán z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu. Uvedl, že i ostatní zaměstnanci dostali výpověď ze stejného diskriminačního důvodu.

Zatímco nalézací soud vyšel z ustálené judikatury, že soudu nepřísluší přezkoumávat výběr nadbytečného zaměstnance, odvolací soud s ním nesouhlasil. Uvedl, že přezkum je možný právě v případě námitky diskriminace. Žalovaná následně uvedla, že se při výběru nadbytečného zaměstnance rozhodovala na základě výše mzdy, jelikož se chtěla revitalizovat a ušetřit na mzdových nákladech. Žalobce přitom měl vyšší mzdu (16 000 Kč, 622 €) než jeho kolegyně (13 000 Kč, 505 €). Jelikož starší zaměstnanci obvykle dosahují vyšší mzdy, nalézací soud dovodil nepřímou diskriminaci z důvodu věku. Odvolací soud ale vyhověl odvolání žalované. Žalobce totiž nikdy věkovou diskriminaci nenamítal.

Nalézací soud proto vyslechl svědky (současné i bývalé zaměstnance žalované) a dospěl k závěru, že k diskriminaci z důvodu zdravotního postižení nedošlo. Zaměstnavatel při výběru upřednostnil zaměstnankyni, která měla dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a základy anglického jazyka. Rozsudek je pravomocný.

Ukončení služebního poměru s HIV pozitivním policistou

(zpráva veřejného ochránce práv ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 157/2012/DIS, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/88>, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 16. 5. 2017, č. j. 10 C 239/2013-241, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2017, č. j. 20 Co 343/2017-279, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2018, č. j. 21 Cdo 2550/2018-320, usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2018, sp. zn. III. ÚS 3915/18)

Žalobce vykonával službu u Útvaru pro ochranu ústavních činitelů ochranné služby Policie České republiky. Ze služebního poměru byl propuštěn v roce 2011, a to na základě lékařského posudku, podle něhož měl žalobce pozbýt dlouhodobě zdravotní způsobilost k výkonu

služby. Nakazil se totiž virem lidské imunitní nedostatečnosti (HIV). Žádal, aby soud konstatoval diskriminaci a nařídil zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč (19 427 €).

Obecné soudy uznaly, že onemocnění virem HIV naplňuje definici zdravotního postižení. Uvedly také, že se na případ aplikuje antidiskriminační zákon (jako *lex generalis*). Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů totiž nechrání příslušníky před diskriminací z důvodu zdravotního postižení. Na základě znaleckého dokazování ale obecné soudy dospěly k závěru, že zdravotní stav žalobce odůvodňoval ukončení služebního poměru.

Nejvyšší soud ale celé řízení v roce 2018 překvapivě zastavil a postoupil věc Policejnímu prezidiu. Uvedl, že věc nenáleží do pravomoci civilních soudů. Pokud žalobce uplatňuje nárok, který má základ v rozhodnutí služebního funkcionáře (což byl i tento případ), musí se obrátit na příslušný správní orgán. Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, jelikož dospěl k závěru, že rozsudek Nejvyššího soudu nepředstavuje konečné rozhodnutí ve věci.

Nároky bývalého policisty se zabývá Městský soud v režimu správního soudnictví pod sp. zn. 15 Ad 13/2019.

Žalobce v květnu 2019 zároveň podal návrh na zahájení řízení o kompetenčním sporu podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, jímž se domáhá zrušení výše uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu a určení, že příslušný k rozhodnutí věci je civilní soud, a nikoli správní orgán (zde policie). Kompetenční spor je veden pod. sp. zn. Konf 13/2019.

Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Článek 19 Úmluvy zakládá právo každého člověka s postižením rozhodnout se kde, s kým a jak chce žít. Tím se prolíná s mnoha dalšími oblastmi. Jde o otázku zaměstnání, přístupnost/bezbariérovost, dostupnost bydlení, ale i omezování svéprávnosti, či nedobrovolné hospitalizace. Čl. 19 Úmluvy je porušován nejen odsouváním lidí s postižením do ústavních sociálních služeb, ale i jevy jako ubytování lidí s postižením ve vyloučených lokalitách, např. segregace v městských bytech na okraji obcí. Rovnoprávný přístup k běžnému bydlení je tedy pro lidi s postižením zcela zásadní.

Obecný komentář Výboru OSN k čl. 19 je v českém jazyce dostupný [zde](#).

Odepření pronájmu obecního bytu proto, že je žadatel nevidomý

(zpráva veřejného ochránce práv ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. 169/2013/DIS, rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 24. 1. 2017, č. j. 6 C 216/2015-221; rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 6. 2017, č. j. 8 Co 960/2017-263)

Žalobce prostřednictvím tzv. "obálkové metody" usiloval o pronájem městského bytu. Učinil nejvyšší nabídku nájemného, město však přesto pronajalo byt zájemkyni druhé v pořadí. Odůvodnilo to tím, že byt není pro žadatele vhodný, protože je nevidomý a je pravděpodobné, že by se v budoucnu mohl dožadovat stavebních úprav. Žalobce se obrátil na veřejného ochránce práv a ten vydal zprávu o zjištění diskriminace z důvodu zdravotního postižení.

Žalobce se soudní cestou domáhal omluvy, uzavření nájemní smlouvy k městskému bytu a náhrady nemajetkové újmy v penězích ve výši 100.000 Kč. Okresní soud v Jindřichově Hradci mu přiznal omluvu a finanční kompenzaci ve výši 50.000 Kč. Uložení povinnosti uzavřít nájemní smlouvu k obecnímu bytu považuje soud za problematické zejména proto, že předmětný byt město již pronajalo třetí osobě. Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudek okresního soudu potvrdil.

Přiměřené opatření pro osoby se zdravotním postižením může spočívat ve výměně obecního bytu za bezbariérový

(zpráva veřejného ochránce práv ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 1307/2014/VOP/VB, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3702>, usnesení Okresního soudu v Rokycanech ze dne 14. 8. 2017, sp. zn. 11 C 84/2016)

Ochránce se zabýval případem, kdy manželský pár nemohl obývat pronajatý městský byt v domě s pečovatelskou službou, protože stěžovatel ze zdravotních důvodů nebyl schopen vyjít schody. Podle zdravotního posudku pro něj byl byt nevhodný. Manželé proto žádali město o výměnu bytu za bezbariérový. To jim zpočátku nechtělo vyhovět, přestože mělo vhodný byt k dispozici.

Ochránce vydal zprávu, v níž konstatoval nepřímou diskriminaci stěžovatele z důvodu zdravotního postižení. Ta spočívala v tom, že město nedostalo své povinnosti přijmout pro stěžovatele přiměřené opatření v podobě výměny bytu za bezbariérový, přestože by takové opatření neznamenal pro město nepřiměřené zatížení.

Manželé podali antidiskriminační žalobu k soudu. Před vynesením rozsudku soudu prvního stupně došlo k mimosoudnímu vyrovnání a soud řízení zastavil. Žalované město manželům přidělilo bezbariérový byt.

Nedostupnost vhodné sociální služby pro osobu s poruchou autistického spektra

(zpráva veřejného ochránce práv ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. 851/2018/VOP, dostupné z <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6052>, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 20. 9. 2018, sp. zn. 16 C 69/2018)

Žalobce má poruchu autistického spektra, diagnózu dětský autismus a středně těžké mentální postižení. Žil spolu se svou matkou a babičkou v panelákovém bytě. Matka sama trpí poruchou osobnosti a depresivními stavy. Zdravotní postižení žalobce bylo doprovázeno poruchami chování, přičemž v minulosti několikrát napadl svou matku a babičku a poničil vybavení bytu. Žalobce nemohl po dobu tří let najít vhodnou sociální službu. Opakovaně komunikoval s krajem a městským úřadem.

Nakonec podal správní žalobu proti Středočeskému kraji, avšak správní soudy jeho žalobě nevyhověly. Nápravu zjednal až Ústavní soud, který konstatoval, že soudy zasáhly do jeho ústavně zaručených práv, včetně práva na nezávislý způsob života dle čl. 19 Úmluvy (podrobněji viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 23. ledna 2018, sp. zn. I. ÚS 2637/17, dostupné z www.nalus.usoud.cz).

Žalobce našel vhodnou sociální službu v roce 2016. Za nemajetkovou újmu, kterou utrpěl, žádal náhradu ve výši 45.000 Kč prostřednictvím další – tentokrát antidiskriminační žaloby. V ní opět žaloval kraj za nepřijetí přiměřených opatření. Soud formálně řízení zastavil, protože žalobce nezaplatil soudní poplatek. Advokát žalobce informoval ochránce, že kraj se s mužem nakonec mimosoudně dohodl na finanční kompenzaci.

Vzdělávání (čl. 24 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Čl. 24 Úmluvy zajišťuje všem lidem s postižením rovnoprávné vzdělání, tedy v rovnoprávné kvalitě a podmínkách - kolektivu. To zahrnuje všechny stupně vzdělání - předškolní, školní, učiliště, střední školy, vysokoškolské vzdělání, mimoškolní, společenské a celoživotní vzdělání. Není to pouhá integrace – umístění do stejného prostoru, ale inkluze, tedy přizpůsobení obsahu a způsobu výuky, postoje, strategie ve vzdělání, která překonává překážky, aby bylo dosaženo shodné vzdělávací zkušenosti.

Obecný komentář Výboru OSN k čl. 24 je v úředních jazycích OSN dostupný [zde](#).

Nepřijetí žáka s poruchou autistického spektra do základní školy

(rozsudek Okresního soudu ve Vyškově ze dne 18. 3. 2016, sp. zn. 10 C 250/2014)

Chlapec s poruchou autistického spektra se vzdělával ve speciální škole. Svými schopnostmi ale převyšoval většinu svých spolužáků. Školské poradenské zařízení proto ve třetí třídě doporučilo jeho integraci do běžné základní školy. Chtěl přestoupit do své spádové školy. Její ředitelka se ale neformálně vyjádřila tak, že malotřídní škola a její pedagogové nejsou schopni jeho náročnou integraci zvládnout. Navíc musí přihlédnout k reakcím některých rodičů, kteří byli odhodlaní dát své děti jinam v případě jeho přestupu. Oficiální žádost o přestup ředitelka školy zamítla kvůli nedostatečnému počtu pedagogů a plné kapacitě školy. Chlapcova matka následně oslovila dalších jedenáct škol v okolí, všechny neúspěšně.

Chlapec se s námitkou diskriminace z důvodu zdravotního postižení obrátil na soud. Po obci, která mu nezajistila přístup ke vzdělání ve spádové škole ani jinak, požadoval omluvu a náhradu nemajetkové újmy v penězích ve výši 100.000,- Kč.

Soud dal chlapci za pravdu. Obec se prostřednictvím ředitelky školy dopustila přímé diskriminace. Nepovolila totiž chlapci přestup kvůli tomu, že malotřídní škola a její pedagogové by s přihlédnutím k reakci některých ostatních rodičů integraci nezvládli. Kapacitní důvody mohou být důvodem pro nepřijetí spádového žáka, obec však musí v takovém případě jednat s okolními obcemi a zajistit žákovi místo jinde, což neudělala. Škola navíc nezjišťovala, co všechno by obnášela integrace chlapce v běžné škole, a rovnou jej odmítla. Soud proto určil, že se žalovaná obec dopustila diskriminace, uložil jí povinnost se chlapci písemně omluvit, zaplatit náhradu nemajetkové újmy v penězích ve výši 50.000,- Kč a nahradit žalobci náklady řízení ve výši 10.890,- Kč. Soud měl za to, že samotná omluva by nepostačila, jelikož postup obce a ředitelky mohl negativně ovlivnit chlapcův vývoj a zdravotní stav. Tím že ředitelka celou záležitost řešila s ostatními rodiči, snížila chlapcovu důstojnost a vážnost v obci.

Vyšší částku (původně žalobce požadoval 100.000,- Kč) soud nepřiznal kvůli některým objektivním důvodům, které vedly k chlapcovu odmítnutí (nedostatečná kapacita, nutnost organizačních změn, počet tříd a pedagogů). Rozhodnutí je pravomocné.

Financování asistenta pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

(rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 7. 2016, sp. zn. 26 C 121/2014; rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. 9. 2017, sp. zn. 21 C 69/2015; rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Co 466/2017; rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 12 C 447/2015; rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 21 Co 329/2018; rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 29. 1. 2018, sp. zn. 26 C 25/2016; rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 25. dubna 2019, sp. zn. 35 C 207/2016)

Pět případů v oblasti vzdělávání se týkalo financování asistenta pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (dále též „SVP“). Z toho jsou dvě kauzy skončené a ve zbývajících třech běží odvolací či dovolací řízení.

Kauzy jsou specifické v tom, že se odehrály před přijetím tzv. inkluzivní novely školského zákona v září 2016. Tehdy totiž neexistoval nárok na bezplatnou podporu asistenta pedagoga a krajské úřady běžně financovaly pouze část požadovaného úvazku. Rodiče žáků se SVP proto museli činnost asistenta pedagoga doplácet. Po přijetí novely mají žáci se SVP nárok na bezplatné poskytování podpůrných opatření. Lze proto očekávat, že obdobné spory již vznikat nebudou.

V případech doplácení na činnost asistenta pedagoga je dosud nejasné, koho by žák měl žalovat. Žalovanými v analyzovaných případech byly Česká republika – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kraj, obec jako zřizovatel školy nebo základní škola. V jediném úspěšném případě odvolací soud klade nedostatek financí k tíži státu. Ten totiž ze státního rozpočtu hradí platy pedagogů. Krajský úřad finance pouze administruje. Stát prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy podzákonnými právními předpisy a metodickými pokyny neumožnil krajskému úřadu, aby plně financoval činnost asistenta pedagoga. Soud si vypomáhá i analogií ze zákona o odpovědnosti státu za škodu, podle kterého stát odpovídá za škodu způsobenou orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy. Proti tomuto rozhodnutí však bylo podáno dovolání, a celou věcí se bude zabývat Nejvyšší soud.

V ostatních případech soudy většinou argumentovaly rozhodnutím Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu, podle kterých je služba asistenta pedagoga pouze jedno z řady podpůrných opatření, na jejíž poskytování v té době neexistoval právní nárok. Způsob financování asistenta pedagoga nelze přičítat státu, jelikož je plně v kompetenci ředitele školy. Ten jej může nad rámec prostředků ze státního rozpočtu hradit i z jiných zdrojů (z vlastních příjmů školy, prostředků zřizovatele či jiných osob). K tomu ale odvolací soud v jediném úspěšném případě uvedl, že závěry NSS nejsou pro občanskoprávní spor relevantní a že prvoinstanční soud případ neposoudil optikou antidiskriminačního práva.

Zdraví (čl. 25 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Právo na zdraví zajišťuje všem bez výjimky právo na nejvyšší dostupný standard lékařské péče. Státy musí využít všechny prostředky, jak tohoto standardu pro všechny dosáhnout a zohledňovat při tom rozdíly mezi muži a ženami. Zdravotní péče musí být poskytována na základě svobodného a informovaného souhlasu. Právo na zdraví zahrnuje i právo na zdraví v sexuální a reprodukční oblasti. Odmítnutí léčby z důvodu postižení je přímým porušením Úmluvy. Péče musí být poskytována primárně v komunitě. Ponižující přístup pracovníků ve zdravotnictví, který může i odradit od návštěv lékařů, je také proti smyslu čl. 25 Úmluvy. Státy proto musí šířit osvětu o právech a důstojnosti lidí s postižením mezi pracovníky ve zdravotní péči.

Odmítnutá HIV pozitivní pacientka I

(rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 1. 8. 2018, sp. zn. 13 C 47/2018, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 5. 12. 2018, sp. zn. 18 Co 240/2018)

Žalobkyně trpěla bolestmi zubu, dostavila se proto do nemocnice (žalované) na ošetření. Ošetřena však nebyla. V případě se nepodařilo objasnit skutkový stav tak, aby o něm nebyly pochybnosti, žaloba proto byla zamítnuta. Žalobkyně tvrdila, že ji žalovaná odmítla ošetřit, zdravotní sestra jí měla sdělit, že na HIV pozitivní pacienty není připravená, a doporučila jí jiné zdravotnické zařízení. Žalovaná se bránila, že byla připravena žalobkyni ošetřit na konci pracovní doby po ošetření ostatních pacientů, čehož žalobkyně nevyužila, jelikož z čekárny odešla. Mělo se jednat o nedorozumění.

Krajský soud rozsudek okresního soudu potvrdil. Shledal sice, že jednání žalované nebylo zcela profesionální, ale vzhledem k tomu, že se žalobkyně domáhala určení, že došlo k přímé diskriminaci z důvodu HIV její positivity, což se neprokázalo, rozsudek okresního soudu jako věcně správný potvrdil.

Odmítnutý HIV pozitivní pacient II

(usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 24. 11. 2015, č. j. 29C 274/2015-27)

Žalobce žaloval poskytovatele zubní péče o náhradu nemajetkové újmy v penězích. Ta měla vzniknout odepřením ošetření z důvodu postižení. Soud řízení zastavil, protože žalobce vzal žalobu zpět. Dle advokáta žalobce došlo k mimosoudní dohodě.

Poskytování méně kvalitní léčby jako diskriminace

(stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 6. 11. 2015, sp. zn. 61/2015/DIS, dostupné z: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3608>, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne

5. 10. 2015, sp. zn. 28 C 17/2014, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 39 Co 74/2016, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2260/2017)

Žalobci se domáhali omluvy a náhrady nemajetkové újmy za diskriminační jednání žalované nemocnice, v důsledku kterého jejich dcera zemřela. Diskriminace měla dle žalobců spočívat v tom, že lékaři žalované nemocnice po zhoršení zdravotního stavu dcery žalobců z důvodu jiného jejího onemocnění, které mělo charakter zdravotního postižení, nezačali resuscitační péči a informovali rodiče o blížící se smrti dcery. Na nátlak žalobců později lékaři žalované resuscitační péči zahájili, nicméně již bylo pozdě. Dle názoru žalobců, kdyby jejich dcera netrpěla tímto jiným onemocněním – zdravotním postižením, k její resuscitaci by lékaři přistoupili ihned. Žalovaná se bránila tím, že zdravotní péče byla poskytnuta dceři žalobců *lege artis*. Léčebný postup, který požadovali žalobci, by bylo možné z etického hlediska hodnotit jako trápení a prodlužování trápení.

Okresní ani krajský soud se otázkou diskriminace věcně nezabývaly, žalobu zamítly kvůli nedostatku aktivní legitimace na straně žalobců – dle názoru soudů se ochrany před diskriminací může domáhat jen osoba přímo dotčená diskriminačním jednáním.

Nejvyšší soud vyhověl dovolání žalobců a rozsudky prvostupňového a odvolacího soudu zrušil. Dle jeho právního názoru se ochrany před diskriminací mohou domáhat i osoby blízké přímé oběti diskriminace, opodstatněně považující újmu diskriminovaného člověka též za újmu vlastní. Svůj závěr opřel především o nutnost eurokonformního výkladu antidiskriminačního zákona s antidiskriminačními unijními směrnici a judikaturou Soudního dvora EU, která požaduje, aby se diskriminaci mohly bránit i jiné osoby než přímá oběť diskriminace. Soud se přitom ztotožnil s mým právním závěrem, který měl k dispozici. Soudní řízení v této věci dosud není pravomocně skončeno.